

Factors que expliquen la diferent pressió sobre la desigualtat a nivell regional

La crisi econòmica generada per la COVID-19 està sent fortíssima, això és ben conegut, però també està sent molt diferent en funció de les regions. Això fa que la pressió sobre la desigualtat també sigui molt heterogènia. Hi ha diversos factors que poden explicar la gran disparitat regional, com la diferent duresa de les mesures aplicades a cada zona o la diferent estructura productiva. Tot seguit, analitzem amb detall el paper que han jugat aquests factors¹ en l'evolució de la desigualtat de cada comunitat autònoma (CA), però ja avancem que és diferent. També mostrem la capacitat que ha tingut el sector públic per esmoreir les diferències regionals. Com es veurà, ha jugat un paper fonamental, i, malgrat la diferent intensitat del xoc a cada CA, l'augment de la desigualtat que finalment s'ha produït ha estat molt similar a totes elles.

La pressió sobre la desigualtat salarial ha estat molt diferent a les comunitats autònomes

A l'abril del 2020, quan la crisi era més aguda, totes les CA van experimentar un augment sobtat i molt intens de la desigualtat, però de diferent intensitat. L'índex de Gini-pre, que mesura la desigualtat salarial sense tenir en compte les transferències públiques, va augmentar entre 7 i 11 punts a la majoria de les CA.² No obstant això, en algunes, com les Illes Balears i les Canàries, l'augment va ser molt superior, amb variacions de l'índex de Gini-pre de 19 i de 17 punts, respectivament. L'impacte va anar disminuint a mesura que es va reprendre l'activitat, i, al juliol del 2021, l'augment en relació amb els nivells pre-pandèmia ja «només» era d'1 i de 3 punts a la majoria de CA. A les Illes Balears i a les Canàries, les xifres continuaven sent clarament superiors.

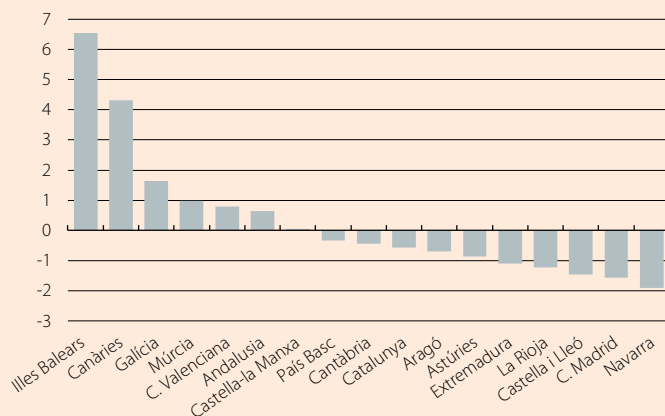
La composició sectorial explica una gran part de les diferències regionals

La diferent evolució de la desigualtat salarial a cada regió és deguda, sobretot, a la diversitat en les estructures productives de cada comunitat, ja que l'impacte de les mesures adoptades va ser molt diferent en funció dels sectors. En concret, els sectors més afectats van ser el comerç al detall, l'hoteleria i la construcció. Així, l'índex de Gini-pre va augmentar molt més a les CA en què aquestes activitats tenen més pes. En canvi, l'augment de la desigualtat va ser inferior a les regions amb més pes de sectors econòmics que van poder continuar l'activitat amb una certa normalitat, com el sector públic, el financer o el de subministraments (aigua, electricitat, etc.).

Al gràfic traduïm aquesta reflexió en xifres concretes. Com es pot veure, l'estructura productiva de les Illes Balears o de les Canàries, molt centrada en el turisme, ha fet que l'índex de Gini-pre augmentés en 6,5 i en 4,3 punts més, respectivament, que al conjunt d'Espanya. Al costat oposat, la Comunitat de Navarra es va veure afavorida per la seva composició sectorial. La indústria manufacturera, que té un pes elevat en aquesta comunitat, ha estat menys afectada per les restriccions, i això ha esmoreït l'augment de l'índex de

Variació de la desigualtat en relació amb el conjunt d'Espanya: impacte sobre l'estructura productiva de cada comunitat autònoma *

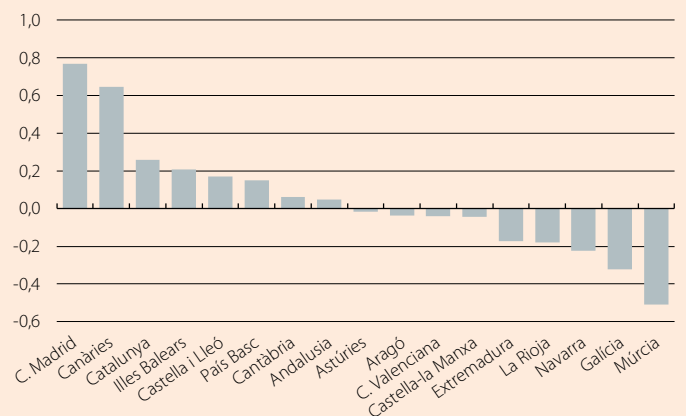
Variació de l'índex de Gini-pre en relació amb el nivell pre-pandèmia (punts)

Notes: * Impacte de la composició sectorial de la comunitat autònoma sobre la variació de la desigualtat salarial mesurada per l'índex de Gini abans de les transferències públiques (en termes comparatius amb la composició sectorial mitjana d'Espanya). Impacte mitjà estimat amb una regressió lineal que controla per les restriccions de mobilitat, pel percentatge de població urbana i pel mes. Per a més detalls de l'estimació, vegeu Aspachs, O. et al. (2021a), «Real-time inequality and the welfare state in motion: evidence from Covid-19 in Spain», *Economic Policy*, de pròxima publicació.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes.

Variació de la desigualtat en relació amb el conjunt d'Espanya: impacte sobre la mobilitat a cada comunitat autònoma *

Variació de l'índex de Gini-pre en relació amb la mitjana d'Espanya (punts)

Notes: * Impacte de la mobilitat sobre la variació de la desigualtat salarial mesurada per l'índex de Gini abans de les transferències públiques (en termes comparatius amb la mitjana d'Espanya). Impacte mitjà estimat amb una regressió lineal que controla pel percentatge de població urbana i per la composició sectorial. Per a més detalls de l'estimació, vegeu Aspachs, O. et al. (2021a), «Real-time inequality and the welfare state in motion: evidence from Covid-19 in Spain», *Economic Policy*, de pròxima publicació.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes.

1. Per fer-ho realitzem una regressió a nivell regional de la variació en la desigualtat mes a mes en funció de les restriccions de mobilitat, del percentatge de població urbana, de la composició sectorial de la regió i del mes:

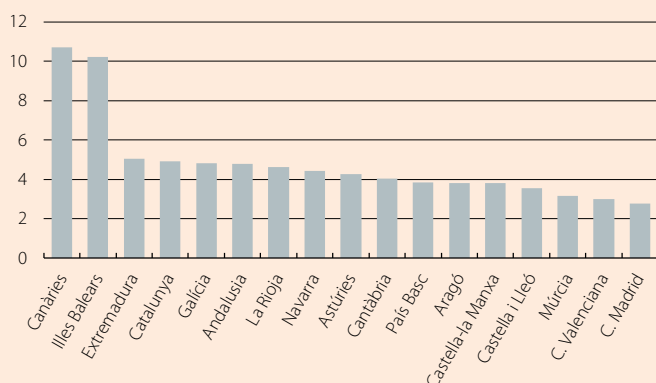
$$\ln((Gini_{i,t} - Gini_{i,Febrer2020}) - (Gini_{i,t-12} - Gini_{i,Febrer2019})) = \beta_0 + \sum_{j=1}^J \beta_j X_{ijt} + \epsilon_{it}$$

Per a més detalls sobre la metodologia utilitzada, vegeu Aspachs, O. et al. (2021), «Real-time inequality and the welfare state in motion: evidence from COVID-19 in Spain», *Economic Policy*, de pròxima publicació.

2. Els índexs de Gini s'han calculat amb les dades de més de tres milions de nòmines domiciliades a CaixaBank. Per a una explicació detallada de com s'han construït els indicadors, vegeu el Dossier «L'impacte de la COVID-19 sobre la desigualtat a Espanya», a l'IM11/2020.

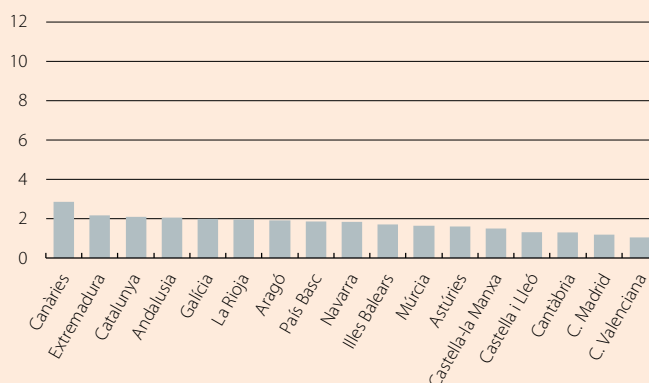
Variació en l'índex de Gini abans de les transferències a cada comunitat autònoma *

Nivell (p. p.)

Variació en l'índex de Gini després de les transferències a cada comunitat autònoma *

Nivell (p. p.)

Nota: * Mitjana de la variació experimentada entre el març del 2020 i el juliol del 2021 en relació amb el febrer del 2020 i corregida per la variació estacional mitjana experimentada el 2018 i el 2019.

Font: CaixaBank Research, a partir de dades internes.

Gini-pre en 1,9 punts en aquesta regió. La Comunitat de Madrid també s'ha vist afavorida per la seva composició sectorial, ja que presenta un pes elevat de serveis que, gràcies al teletreball, han pogut mantenir la seva activitat amb una normalitat relativa, la qual cosa ha esmorteït l'augment de l'índex de Gini-pre en 1,6 punts. Catalunya es troba en un punt intermedi. Tot i que el pes del turisme és relativament elevat, això ha estat compensat, a nivell agregat, pel bon comportament, en termes relatius, de la indústria, que, en aquesta regió, també té un pes alt. En conjunt, la composició sectorial de Catalunya ha compensat l'augment de l'índex de Gini-pre en 0,6 punts.

La caiguda de la mobilitat, clau per entendre l'augment de la desigualtat a totes les regions

Les restriccions a la mobilitat van reduir de forma dràstica els desplaçaments a totes les comunitats. Al maig del 2020, la mobilitat al conjunt d'Espanya va ser el 51% inferior a la del període de referència pre-COVID, i es detecten algunes diferències regionals. Mentre que, a Madrid, la reducció de la mobilitat es va acostar al 68%, a Andalusia o a Galícia, el descens es va quedar en el 52% i en el 44%, respectivament.³ La mobilitat es va anar recuperant a poc a poc en els mesos posteriors a totes les CA i, al setembre del 2021, ja només es trobava al voltant del 5% per sota del període pre-COVID. Però, durant els mesos més durs de la pandèmia, aquesta menor mobilitat es va traduir en una reducció de l'activitat econòmica, en especial per als empleats que no podien teletreballar, la qual cosa va impactar amb força sobre els ingressos salarials.

Posem xifres a l'impacte de la reducció de la mobilitat sobre la desigualtat salarial. Al maig de l'any passat, quan la caiguda de la mobilitat va ser molt severa, això va contribuir a un augment de l'índex de Gini-pre de 2,2 punts al conjunt d'Espanya. L'impacte, per tant, va ser de primer ordre i generalitzat a totes les CA. Dos resultats addicionals que cal tenir en compte. Primer, en els mesos següents, la relació entre la caiguda de la mobilitat i la de l'activitat econòmica es va afeblir. O, dit d'una altra manera, observem que, a poc a poc, vam ser capaços d'adaptar-nos al nou entorn per reprendre l'activitat econòmica, però amb nivells inferiors de mobilitat. Això també es va traduir en menors impactes sobre la desigualtat salarial. Segon, les diferències en la caiguda de la mobilitat que observem entre regions expliquen una part més petita que les diferències en l'estructura productiva, però no és negligible. Per exemple, a la Comunitat de Madrid, la major caiguda de la mobilitat en relació amb la que va experimentar el conjunt d'Espanya al maig va pressionar l'índex de Gini-pre a l'alça en 0,8 punts més que a Espanya. En canvi, a Galícia, la menor caiguda de la mobilitat va esmorteir la caiguda de l'índex de Gini-pre en 0,3 punts.

Les transferències del sector públic aconsegueixen reduir les diferències regionals

Finalment, paga la pena destacar que, malgrat que la intensitat del xoc ha estat diferent a cada CA, quan analitzem l'evolució de l'índex de Gini tenint en compte l'efecte redistributiu de les prestacions d'atur i de les transferències per ERTA, l'índex de Gini-post, les diferències regionals gairebé desapareixen. En concret, el 90% de les CA presenten un augment mitjà d'aquest índex des de l'esclat de la pandèmia entre 1,1 i 2,1 punts. Dit d'una altra manera, dins un rang d'1 punt de diferència en l'augment de l'índex trobem gairebé totes les CA. En canvi, la dispersió en l'augment mitjà de l'índex de Gini-pre és molt superior: amb una diferència d'1 punt, per exemple un augment entre 3,8 i 4,8 punts, només trobem el 50% de les CA. L'estat del benestar ha aconseguit esmorteir de forma molt destacable la pressió del xoc econòmic sobre la desigualtat i, a més a més, gairebé ha eliminat les diferències entre regions. Al següent article analitzem més a fons el paper important que ha jugat l'estat del benestar i l'impacte que podria tenir una millora de l'eficiència amb què es gestiona.

El Dossier «Per una recuperació menys desigual» ha estat elaborat per: Oriol Aspachs (CaixaBank Research), Ruben Durante (ICREA-UPF, IPEG i Barcelona GSE), Alberto Graziano (CaixaBank Research), Josep Mestres (CaixaBank Research), Jose G. Montalvo (UPF, IPEG i Barcelona GSE) i Marta Reynal-Querol (ICREA-UPF, IPEG i Barcelona GSE)

3. La mobilitat està definida amb dades del Ministeri de Mobilitat, Transport i Agenda Urbana (en concret, amb les dades de mobilitat urbana i interurbana).